

**İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI BAĞIMSIZ DAİMİ İNSAN HAKLARI
KOMİSYONU 6. ULUSLARARASI SEMİNERİ SONUÇ BELGESİ**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE BARIŞÇIL DEMOKRATİK TOPLUMLARIN
İNŞASINDA GENÇLİK HAKLARININ KORUNMASININ ÖNEMİ ÜZERİNE
TAŞKENT DEKLARASYONU**

Muhammed Emre Küçükşahin*

İİT Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu, Özbekistan Cumhuriyeti ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ile ortaklaşa olarak 7-8 Ekim 2019 tarihinde Taşkent'te 6. Yıllık seminerini barışçıl demokratik toplumların inşası ve sürdürülebilir kalkınma için gençlik haklarının desteklenmesinin ve korunmasının önemi üzerine düzenlemiştir.

Seminere Komisyon üyelerinin yanı sıra BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Afrika Birliği, İİT İslam Ülkelerinde İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESRIC), İslam İşbirliği Gençlik Forumu (ICYF), Avrupa Konseyi Gençlik Danışma Meclisi ve Özbekistan Gençlik Birliği Merkez Konseyi gibi kurum ve kuruluşlardan uzmanlar katılmıştır. Seminere İİT üyesi ve gözlemci statüsüne sahip ülkelerin ulusal insan hakları kurumları da dahil olmak üzere çok sayıda temsilci katılmıştır.

Katılımcılar sunumlarına ek olarak, gençlik haklarını korumak ve teşvik etmek için mevcut uluslararası ve bölgesel insan hakları araçlarının ve mekanizmalarının kapsamını analiz etmiş, üye devletlerde gençlerin haklarının tam olarak gerçekleşmesinde karşılaşılan temel zorlukları ve gençlerin barışçıl, demokratik ve sürdürülebilir toplumlar inşa etmedeki rolünü güçlendirmenin yollarını vurgulamıştır.

İslam'ın yaşlıların gençlere rol model olmasını ve İslam toplumlarının dayandığı değerler sisteminin desteklenmesi için gençlerin yetişmesine yatırım yapılmasını buyurduğu tasdik edilmiştir. İslam, gençliği, hayatın en önemli dönemi olarak kabul eder ve kişi bu dönemdeki tüm düşünceleri ve eylemleri ile Yüce Allah'a karşı sorumludur. Ayrıca bu dönem her türlü fikrin akıllarda kolayca aşınabileceği bir çağdır. Bu nedenle, İslami ilkeler gençlerin yükümlüklerini yerine getirirken herhangi bir engel olmaksızın tüm haklarına tam erişimini sağlar.

* Çeviren: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcısı

“Gençlik” in, çocukluğun bağımlılığından yetişkinliğin bağımsızlığına ve bir topluluğun üyesi olarak karşılıklı bağımlılık bilincine geçiş dönemi olduğu kabul edilmiştir. Pratik anlamda, sıkı bir şekilde tanımlanmış bir yaş grubu yerine ‘gençlik’, farklı toplulukların politik, ekonomik ve sosyo-kültürel bağlamlarına ve algılarına dayanan kültürel bir kavram olarak kabul edilmekte ve bağımlılıktan bağımsızlığa geçiş farklı aşamalarda gerçekleşmektedir. Kavramın akışkanlığından dolayı, BM, gençlik politikaları ve stratejilerinin ulusal düzeyde uygulanması söz konusu olduğunda, üye devletlerin kullandığı yaş grubuna ve ‘gençlik’ tanımına uymaktadır.

Gençlik hakları genellikle üç kategoriye ayrılmaktadır:

- a) Tedarik: Gençlerin yiyecek, giyecek, barınma, eğitim vb. olanaklara ve hizmetlere erişiminin sağlanması.
- b) Koruma: fiziksel, zihinsel ve psikolojik istismar dahil olmak üzere tüm istismar çeşitlerinden korunması
- c) Katılım: karar alma süreçlerinde yer alma ve katılma fırsatı.

Gençlik haklarının herkesin sahip olması gereken haklar olduğu, ancak genç yaşlarından dolayı bazılarının reddedildiği vurgulanmıştır. Gençler bazen yasal yaş kısıtlamaları yoluyla, ancak daha da önemlisi ve görünmez bir şekilde, gençlere yönelik olumsuz tutumlar, inançlar, önyargılar ve klişeler yoluyla etkilenmekte ve bu nedenle gerekli haklarından yararlanma fırsatları reddedilmektedir. Bu engeller göz önüne alındığında, gençlere, özellikle de genç kadınlara karşı ayrımcılıkla mücadele etmek için özel bir korumaya ihtiyaç vardır.

Mevcut insan hakları çerçevesi gençleri de kapsamakla birlikte, küresel düzeyde gençlik haklarını ortaya koyan belirli bir çerçeve/araç bulunmadığını ve bunun bir boşluk yarattığı vurgulanmıştır.

İİT-2025 Eylem Planının yanı sıra gençliğin kapasitesinin geliştirilmesine ve gençlik değişim programlarına duyulan ihtiyacı vurgulayan İİT Gençlik Stratejisini kabul eden Gençlik ve Spor Bakanları İslam Konferansı Oturumlarının, İslami Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün (ISESCO) Eylem Planının, Dünya Gençlik Eylem Programının, BM Güvenlik Konseyi’nin barış ve güvenliğin inşasında gençliğin rolünü tanıyan 2250 ve 2419 sayılı kararlarının, BM Genel Kurulunun Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Ajandasının, İnsan Hakları Konseyi’nin gençlik ve insan hakları hakkındaki 35/14 sayılı kararının, Afrika Gençlik Şartı’nın ve Lisboa+21 Gençlik Politikaları ve Programları Bildirgesinin katkıları kabul edilmiştir.

İİT bölgesi genç yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerden biridir. Gençlik, İİT Üyesi Ülkeler için kayda değer bir demografik potansiyeli temsil ederek, endüstri, yenilikçilik ve büyümede benzeri görülmemiş avantajlar sunmaktadır. Yine de genç nüfusun önemli bir kısmı, gelişimlerini etkileyen önemli yasal, kültürel, sosyal ve ekonomik engellerle karşılaşmaya devam etmektedir. Genç kızlar ve kadınlar, kaynaklara, mallara ve hizmetlere erişimde eşit fırsatlara sahip olmamaları nedeniyle genellikle daha dezavantajlı durumdadırlar.

Ayrıca İİT bölgesindeki ‘demografik gençlik şişkinliğinin’ yapay zekâ teknolojik devriminin faaliyet ve etkileşim şeklimizi dönüştürdüğü bir zamanda gerçekleştiğini tespit etti. Bu iki güç, demografi ve teknoloji, gençlerin isteklerini etkilemektedir. Bu bağlamda gençler serbest bilgi akışını, duyarlı yönetim ve hesap verebilir siyasi sistemleri ve hayatın her alanında fırsat eşitliğini bekliyorlar. Bu konulardan ‘haklar’ olarak bahsediyorlar. Teknoloji ile güçlendirilen gençler, hayal kırıklıklarını her düzeyde derin etkileri olan küresel bir kitleye dile getiriyorlar. Dünya görüşünü olumlu yönde etkileyen haklarını teşvik ederken, sahte habere, terörizme, radikalleşmeye, stereotiplere ve yabancı düşmanlığına yol açan sahte haber, sosyal medyadaki tuzaklar hakkında uyarılmalıdırlar.

İİT üyesi ülkelerde gençler haklara erişimde sayısız zorlukla karşılaşmakta ve bu durum genç nüfusun sosyoekonomik olarak marjinalleşme, yetersiz eğitim, basmakalıplaştırma, radikalleşme ve aşırılıkla sonuçlanmaktadır. Ek olarak, çatışmaların, yoksulluğun ve siyasi adaletsizliklerin yaygınlığı, gençlerin kendi toplumlarının sürdürülebilir kalkınmasına anlamlı bir şekilde katkıda bulunmasını, hatta katkıda bulunma potansiyelini ciddi şekilde etkilemektedir.

Müslüman gençler, dünyanın farklı yerlerinde, barış inşası için ortak çaba gerektiren uzun süredir çözülmemiş çatışmaların sonucunda fırsat kaybı yaşamakta ve orantısız bir şekilde acı çekmektedir.

Özellikle İşgal Altındaki Filistin Toprakları’nda (OPT), Hint İşgali altındaki Keşmir(IoK)’de ve Müslümanların öldürüldüğü, işkence gördüğü ve tecavüze uğradığı Myanmar’da gençlerin yaşam, eğitim, kendi kaderini tayin hakları, ifade ve seyahat özgürlüğü işgalci güçler tarafından ihlal edilmektedir.

Diğerlerinin yanı sıra, gençleri ahlaki mengene ve aşırılık yanlısı ideolojilerden koruyan ve karşılıklı sevgi ve anlayışa dayalı barışçıl toplumların gelişimini destekleyen aile değerlerini ve evlilik kurumunu korumanın önemi kabul edilmiştir.

Gençliğin her toplumun bugününün ve geleceğinin hak sahipleri olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle, onların haklarını korumak için politikalar tasarlamamanın yanı sıra demokratik kurumları güçlendirmek ve ayrımcılık yapmadan kapsayıcı toplumlar inşa etmek için gençlerin potansiyellerinden, becerilerinden ve enerjilerinden yararlanılmalıdır.

Özbekistan Cumhuriyeti'nin, gençliğin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik Uluslararası Gençlik Hakları Sözleşmesi'nin kabulü önerisini memnuniyetle karşılamıştır.

Uluslararası düzeyde tavsiye edilenler:

- i. Daha tutarlı politikaların, iyi uygulamaların paylaşılması, paydaş havuzunun genişletilmesi ve BM Gençlik Kalkınma Ajansları Ağı ve BM Kalkınma Programı gibi kilit unsurlar arasında iş birliğinin artırılması.
- ii. Gençlik haklarına ilişkin uluslararası yasal bir sözleşme ile hakların dile getirilmesi ve teşvik edilmesi, gençlerin karşılaştıkları zorlukların ele alınması için birlikte çalışılması. Bu amaçla bölgesel bir araç olan Afrika Gençlik Şartı, uluslararası hukukta gençlik haklarını güvence altına almak için olumlu bir normatif çerçeve işlevi görebilir.
- iii. Mevcut insan hakları araçlarını ve mekanizmalarını, gençlik örgütlerini ve ulusal insan hakları kurumlarını ve Evrensel Periyodik İncelemeyi gençlik haklarını yaygınlaştırmak için kullanmak.
- iv. Gençlerin hakları konusunda özel bir prosedür oluşturulmasının ve devletler için rehberler geliştirilmesinin düşünülmesi
- v. Gençlik Gelişim Endeksi ile ilgili verileri derlemek ve gelecekteki ilerlemeyi ölçmek için bir ölçüt olarak kullanmak.
- vi. Dünya Gençlik Eylem Programının 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Ajandası ile güçlendirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi.
- vii. Göçmenlerin, mültecilerin, ülke içinde yerinden olmuş kişilerin ve silahlı çatışmalardan etkilenmiş genç erkek ve kadınların insan haklarının ve temel özgürlüklerinin desteklenmesi ve korunması.

Üye Devletlere hatırlatılmaktadır:

- i. Demokratik kültürün teşvik edilmesi, gençlerin halkla ilişkilerdeki rolünün bütünleştirilmesi, adalete erişiminin sağlanması ve gençliğin yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde karar verme platformlarında temsilinin güçlendirilmesi.
- ii. Gençlerin düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgiye erişim, örgütlenme ve toplanma hakları için elverişli bir ortam yaratılması.

- iii. İİT Gençlik Stratejisi, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve BM Gençlik Stratejisi arasında Eylem Planı geliştirmek.
- iv. İİT Üyesi ülkelerde, Genel Sekreterlik ve ilgili İİT Kurumlarının da rol aldığı İİT Gençlik Stratejisinin uygulanmasını izlemek üzere raporlama mekanizmaları geliştirmek.
- v. Gençliğin gelişimi için gençlik merkezli mevzuat, politika ve programlar ile eğitimden işgücü piyasasına geçişte insan haklarına dayalı bir yaklaşım sağlayarak a) beceri odaklı eğitim ve öğretim sağlamak; b) kadınlara ve erkeklere eşit erişim sağlayacak işgücü piyasası reformlarını üstlenmek; c) özel ve kamu sektörlerinde kotalar belirleyerek gençleri teşvik etmek ve işverenler için özel teşvikler başlatmak; d) cinsiyete dayalı ücret farklarını ortadan kaldırmak, genç anneler için çocuk bakım desteği sağlamak ve kadınların işgücüne katılımını teşvik etmek; e) sosyal güvenlik koruma mekanizmaları oluşturmak.
- vi. Gençlere, özellikle kızlara ve genç kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasaları, yönetmelikleri, politikaları, uygulamaları ve gelenekleri gözden geçirmek; değiştirmek veya kaldırmak da dahil olmak üzere gerekli tüm önlemleri almak.
- vii. Daha yüksek verimlilik ve daha iyi rekabet gücü seviyelerine ulaşmak için bilgi ekonomisine entegrasyona odaklanarak kaliteli eğitime önem vermek.
- viii. Devletin Antlaşma organlarına verdiği raporlarda ayrıştırılmış veri ve insan hakları göstergelerini kullanarak etkili izleme ve değerlendirme mekanizmaları kurmak.
- ix. Kùltürler arası ve dinler arası diyalog ve uyum için sınır ötesi gençlik değişim programlarını teşvik etmek amacıyla bağımsız gençlik liderliğindeki konseyler, hareketler ve ağların kurulmasını desteklemek.
- x. Azınlıklara, göçmenlere, mültecilere, yerinden olmuş kişilere veya diğer savunmasız gruplara mensup olanlar gibi korunmasız veya ötekileştirilmiş gençlerin, diğerleriyle eşit düzeyde sosyal entegrasyonunu teşvik etmek.
- xi. Gençlerin güvenilir ve genç dostu bilgi iletişim teknolojilerine erişimini sağlamak ve bilim, teknoloji ve kamu politikası alanlarında yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler geliştirmek için iş birliğini teşvik etmek
- xii. Genç girişimcilerin finansman ve kapasite geliştirme programlarına erişimi sağlanarak girişimciliği teşvik etmek.
- xiii. Bilinçli kararlar almalarına yardımcı olmak amacıyla, aileler ile tam iş birliği içinde, kapasiteleri ve dini/kùltürel hassasiyetleri ile tutarlı olmak üzere yaşa uygun, kapsamlı

- sağlık, zihinsel mutluluk farkındalığı ve üreme sağlığı eğitimlerini güçlendirmek, politikalar ve programlar geliştirmek.
- xiv. Bilinçli ve etkili politikalar oluşturmak için cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış verilerini araştırma, toplama ve analiz etmek konusunda ulusal istatistik bürolarının kapasitelerini güçlendirmek.
- xv. Girişimcilik için finansman sağlamak, istihdamı artırmak ve ekonomik entegrasyon sağlamak yollarıyla beyin göçünü tersine çevirmek için politikalar geliştirmek.
- xvi. Gençlerin karakter inşasına odaklanmak, hakları ve sorumlulukları hakkında farkındalık yaratmak için insan hakları eğitimi sağlamak ve böylece aşırılıkçılığa karşı çeşitliliğe saygı duymanın yanı sıra onları gelecekteki rolleri için farklı seviyelerde eğitmek.
- xvii. İİT içinde iş birliğini artırmak
- xviii. İİT Gençlik Stratejisinin uygulanması için gerekli mali kriterleri ele almak üzere İslam Kalkınma Bankası'nın yardımıyla İİT Gençlik Vakıflarının kurulmasının düşünüülmesi.
- xix. Yeni bir Gençlik Hakları Sözleşmesi'nin kabulü için Özbekistan Cumhuriyeti'nin girişimini BM Genel Kurulu'nda desteklemek.

İİT Genel Sekreterliği, Müslüman gençlerin ilgili İİT toplantılarına katılımını teşvik etmeye ve ayrıca çatışmalardan etkilenen Müslüman gençlere farklı disiplinlerde burs vermeyi düşünmeye çağırılmıştır.

Özbekistan Cumhuriyeti'nin insan hakları alanında oynadığı önemli liderlik ve övgüye değer rolü takdir edilmiş ve genç haklarının İslami öğretilere ve uluslararası insan haklarına uygun olarak daha iyi anlaşılmasını teşvik etmek için tüm İİT Üye Devletleri ve Daimî Komisyon arasında işbirliğine dayalı bağların geliştirilmesi gereği vurgulanmıştır.

Bu amaçla, İİT Genel Sekreterliği'nin Daimî Komisyon'un, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin, İslam İşbirliği Gençlik Forumu'nun ve İslam Ülkelerinde İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin genç haklarını geliştirmedeki rolü ve katkısı kabul edilmiş ve politika yapıcılardan, kurumsal sektör ve sivil toplum içinde farkındalık oluşturmak üzere hedeflenen kapasite geliştirme programları geliştirmeleri istenmiştir.